

Jiří Teml - nové skladby pro smíšený sbor

Marek Valášek

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

dovolte mi příspěvek o nových skladbách Jiřího Temla uvést krátkými historickými souvislostmi.

První setkání souborů Piccolo coro & Piccola orchestra s tvorbou Jiřího Temla se událo v roce 2011. Při příležitosti 15. výročí svého založení ansámbl oslovily pět soudobých českých skladatelů s prosbou o vytvoření skladeb s adventní tematikou ve snaze rozšířit repertoárové možnosti pro toto liturgické období. Jednotlivým skladatelům zadaly různé požadavky, např. skladba pro sbor a capella, nebo pro sbor s orchestrem, na latinský nebo český text. Jiří Teml pro ně napsal pasticcio rorátních zpěvů, které zaranžoval pro smíšený sbor, smyčcový orchestr, varhany a dechový kvintet. Jednotlivé písně propojil tematickými spojovacími částmi a celé dílo završil dokončeným fugatem na text ***Gaudete in Domino semper*** (Radujte se stále v Pánu), které nakonec dalo celému cyklu název. Ostatními oslovenými skladateli byli Otomar Kvěch, Jiří Laburda, Veronika Kopecká a Petr Koronthály. Již při objednávání skladeb Piccola všem autorům slíbila, že jejich díla nezůstanou jenom v jejím repertoáru, ale že se bude snažit uvést je do povědomí širší sborové obce a že dá k dispozici noty. Pro ještě větší názornost se ansámbly rozhodly většinu skladeb natočit, a tak vzniklo adventní CD Piccolo coro & Piccola orchestra s názvem *Gaudete in Domino*.¹ Je potěšující, že je o tato díla mezi sbory a sbormistry zájem, mimochodem o roráty Jiřího Temla je zájem největší. Z praktických důvodů Teml později vytvořil verzi pouze s varhanním doprovodem.

V roce 2012 Piccolo coro při přípravě repertoáru na soutěžní vystoupení v rámci Festivalu sborového umění v Jihlavě zařadilo kromě jiných skladeb i novinku Jiřího Temla s názvem ***Masopust***, která v tom roce zvítězila ve festivalové skladatelské soutěži. Jiří Teml byl premiéře přítomen a Piccole skladba po nějaký čas zůstala v kmenovém repertoáru. Sbormistr Marek Valášek pak *Masopust* provedl i v ateliéru

¹ na desce je i natočen i Hymnus adventualis F. X. Thuriho, který nebyl napsán pro Piccolo coro & Piccola orchestra

české soudobé hudby na festivalu Bohemia cantat 2014 v Liberci, kde měl dokonce i trochu zdramatizovanou podobu.² I tomuto provedení byl Jiří Teml přítomen a byl celkovou atmosférou nadšen.

Přestože jistě není potřeba osobnost Jiřího Temla detailně představovat, uvedme pro úplnost alespoň pár základních informací. Narodil se 24. 6. 1935 ve Vimperku, na počátku 70. let studoval skladbu u Jiřího Jarocho a současně pracoval jako ekonom. Roku 1976 se stal vedoucím hudební redakce a producentem stanice ČRo Plzeň. V roce 1980 přesídlil do Prahy, přes dvacet let pracoval jako producent stanice Vltava.

Když Piccolo coro & Piccola orchestra v roce 2021 slavily 25. výročí svého vzniku, Jiří Teml jim věnoval velkou a capellovou mši, kterou nakonec nazval **Missa 2022**. Má duratu přes 20 minut a obsahuje kromě Benedictus všechny části mešního ordinária. Tím bylo v podstatě rozhodnuto, že z tvorby Jiřího Temla Piccola natočí nové CD. Logicky vznikla diskuse o jeho dramaturgickém obsahu. Z původního záměru natočit i Masopust nakonec pro profánní charakter díla sešlo. Ansámby se po konzultaci s Jiřím Temlem rozhodly natočit i dvě jeho skladby, která nesou ve svém názvu označení *piccola*, přestože se souborem Piccola neměly v době svého vzniku nic společného. Jde o **Missu piccolu** pro smíšený sbor a sólové housle z roku 2004 a skladbu pro 13 smyčců nazvanou **Serenata piccola** z roku 1990. Ani jedno z těchto děl nebylo dosud natočeno, a tituly s tímto názvem nemohly zkrátka na CD Piccoly chybět. Dirigent Marek Valášek vzpomíná: “Když jsme během letního soustředění v roce 2022 nahrávali v klášterním kostele Narození Panny Marie v Táboře, členové orchestru se cítili trochu opomenutí, protože v celé šíři natáčeného repertoáru měli jenom svoji Serenatu. Během natáčecích dnů jsem byl s Jiřím Temlem telefonicky pravidelně v kontaktu, protože ho samozřejmě zajímalo, jak se nám práce daří, a tak jsem mu s troškou nadsázky sdělil i tuto “stížnost” orchestru. A potom jsem se dozvěděl, že se rozhodnul nám napsat ještě další, tentokrát již vokálně instrumentální skladbu. Ještě během letních prázdnin mě kontaktoval s prosbou o kompletní text 16. žalmu, Exaudi Domine iustitiam meam, který si zvolil pro jeho dramatickost. Český překlad zní “Hospodine, slyš při spravedlivou, věnuj pozornost mému bédování, dopřej sluchu mé modlitbě

² <https://www.youtube.com/watch?v=3FfyxoSPU4c>

z bezelstných rtů.” Velmi jsem ocenil, že se Teml intenzivně zajímal o přesný překlad, o strukturu textu a o správnou deklamaci latiny, aby zhudebnění vystihlo co nejpečlivěji obsah textu, dosáhlo co nejvyššího umocnění obsahu a co nejintenzivnějšího dopadu u posluchačů. Text a sborovou deklamaci jsme diskutovali opravdu mnohokrát. Velice si vážím důvěry, kterou Jiří Teml ve mě měl, že dokázal přiznat, že už si ve svých 87 letech skladatelsky tolik nevěří, že už není schopen mít od své práce takový odstup, že si vlastně není jistý, jestli to bude dobré.”

Vzniklo dílo pro smíšený sbor, smyčcový orchestr, dechový kvintet, varhany a bicí nástroje, **Žalm 16**, přes 70 stran rukopisné partitury. I tyto noty bylo potřeba nechat vysázet a převést do elektronické podoby. Všichni, kdo pracují s notačními programy a mají za sebou nějaké korektury not, si jistě dovedou představit, kolik času bylo potřeba vysazení a kontrole partitury takového rozsahu věnovat.

“Velmi si vážím možnosti prožívat období zrodu nové duchovní skladby v blízkém přátelství s jedním z nejvýznamnějších hudebních skladatelů dnešní doby, velice otevřeně s ním hovořit, nahlédnout do jeho osobního života, prožívat s ním jeho radosti i těžkosti. O to větší radost jsme prožili, když dílo začalo postupně přicházet na svět a ukázalo se, že je to dílo dobré.” Jiří Teml byl samozřejmě také zvědavý a několikrát se přišel na zkoušky sboru i orchestru podívat. Byl osobně přítomen už i nahrávání svého adventního pásma ve Vyšším Brodě v roce 2013 a bylo velmi zajímavé sledovat jeho bdělý dohled nad kvalitou interpretace. Snad ale ještě bedlivěji vnímal funkčnost či nefunkčnost tektonické stavby svého díla a jeho proporčnost. Dokonce přímo na místě ještě udělal jeden škrť v partituře se slovy “tady to brzdí děj, to vynecháme”. Teml byl přítomen i nahrávání Žalmu 16 v březnu 2023 a na místě naopak dokoňoval v závěru part zvonů, které v originální partituře v závěru nebyly. Podobně škrtnul velkou střední část ze Serenaty piccoly, vlastně až při poslechu před finalizací nahrávky.

“Kdybych měl krátce charakterizovat Temlovu hudební řeč, určitě je potřeba zmínit princip gradačního vrstvení hlasů a zejména v Žalmu velký kontrast homofonních a polyfonních ploch; dále častý dialog smyčců a dřev v orchestru, podobně jako kontrast ženské a mužské části sboru. Ke stupňování dramatickosti využívá Teml ve sborové faktuře často paralelismů, rychlých deklamačních skrumáží, zahuštěných akordů, a dokonce i voice-bandu.

Rád bych v souvislosti s tématem nových kompozic vzpomněl na svého učitele a významného sbormistra, profesora Lubomíra Mátlu, který opakovaně připomínal, že je potřeba si skladatelského řemesla vážit, protože skladatelé jdou pomyslně před námi, vyšlapávají cestu, a my, interpreti, za nimi klopýtáme v jejich stopách.

Vzpomínám i na profesora Jiřího Koláře, když nám ještě jako studentům kladl na srdce, jak je pro skladatele důležité a inspirativní, když je osloví interpreti s prosbou o skladbu, a že je vlastně úplně ideální, když skladatel je s interpretem či ansámblem, pro který píše, v kontaktu a dobře zná jeho možnosti, silné a slabé stránky. Ale i obráceně, že pro ansámbly, kterému hudební skladatel napsal skladbu, je to obrovská pocta. Interpretace takového díla je velikou motivací k detailní práci, ansámbly vnímá zodpovědnost za jeho prezentaci v co nejlepším světle, je na ně hrdý a často se jím pyšní." Tvorbu soudobých autorů pro sbory je potřeba podněcovat všemi možnými způsoby. Přicházejme tedy s výzvami a náměty.

Veřejná premiéra Žalmu 16 se chystá na 22. listopadu 2023. Oficiální "křest" CD s novými skladbami Jiřího Temla v podání Piccolo coro & Piccola orchestra s názvem Exaudi Domine je plánován v lednu 2024.

"Bude mi velkým potěšením, když nové Temlovy skladby osloví i další posluchače, další sbormistry a sbory, a budou mít touhu tato díla nastudovat. Pro všechny platí nabídka získání notového materiálu."

Marek Valášek

Klíčová slova: Jiří Teml; Missa piccola; Missa 2022; Žalm 16; Serenata piccola; sborová hudba; Piccolo coro & Piccola orchestra; Exaudi Domine;

Key words: Jiří Teml; Missa piccola; Missa 2022; Psalm 16; Serenata piccola; choral music; Piccolo coro & Piccola orchestra; Exaudi Domine;

MgA. & Mgr. Marek Valášek, Ph.D.

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, katedra HV

marek.valasek@pedf.cuni.cz